



בסיעתא דטימיא

שיעור שבועי

הגאון הגדול

רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת תקת 611

ל' בסיון תשפ"ג

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171004

www.kolhalashon.com

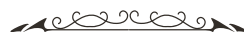
גישה ישירה לשיעור במערכת קול הלשון

בלי לחפש ולדפדף בין השיעורים במערכת.
מתקשרים לקו קול הלשון במספרים הרגילים והישירים,
מקישים מיד כוכבית * סולמית #
ואחריו את מספר השיעור 35381790 ולסיום סולמית #

פרשת קרח תשי"ג

שיעור הגר"י זילברשטיין שליט"א ב"בית הכנסת המרכזי רמת אלחנץ"

לע"נ שמעון ב"ר שאול לוסטיג ז"ל
לע"נ יוסף בן יצחק ורומיה ז"ל
לע"נ שמואל ב"ר משה גודלבסקי ז"ל



מה דינו של מלך הירא מהעם

טיאלה :

נאמר במסכת הוריות (י'): "איזהו נשיא זה מלך שנאמר [ויקרא ד' כ"ב] "מכל מצות ה' אלקיו" שאין על גביו אלא ה' אלקיו". יש לשאול מה דינו של מלך המפחד מן העם, האם יש עליו דין מלך ומביא קרבן נשיא, או שדינו כהדיוט ומביא קרבן כהדיוט ?

תשובה :

כתב רבינו העונג יום טוב [בהקדמה אות ו']:
"...הרי אנו רואין דאין מקום למצות מחיית עמלק כי אם כשיש מלך בישראל. ובארנו בזה מה שהשיב שאול לשמואל כששב מהמלחמה, ושמואל אמר לו מדוע מאסת את דבר ד' על מה שהחיה את אגג ולקח מהשלל, והשיב כי יראתי את העם ואשמע בקולם. נראה שכונת תשובתו הזאת דאמרינן ביומא [כ"ב]: "וירב בנחל", על עסקי נחל, מה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, על כמה נפשות על אחת כמה וכמה, ואם אדם חטא בהמה מה חטאה ואם גדולים חטאו קטנים מה חטאו ע"ש בגמרא. ומנטייתו זאת לצד החמלה היתה עצתו לפרוק מעליו כח המלוכה, ואף דקיי"ל מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, היינו היכא שמחזיק בעיקר מלכותו רק שרצה עתה למחול להאיש שמרד בו, אבל שאול רצה להשפיל עצמו מעיקר מלכותו. וכיון שאינו מחזיק עצמו למלך ממילא בטל דין מחיית עמלק כמו שבארנו, דבלא מלך ליכא מצוה דמחיית עמלק.

הנה גדר המלך תנן בהוריות (י'): "איזהו נשיא, זה מלך שנא' מכל מצות ד"א שאין על גביו אלא ד' אלקיו". אבל אם המלך מתיירא מבשר

ודם אינו בגדר מלך. וכן אמר בירושלמי [שם פ"ג ה"ב]: "כל ימיו שברח דוד מפני אבשלום, אלו היה חוטא היה מתכפר בכשבה ובשעירה כהדיוט ולא בשעיר כמלך, שהרי היה עליו מורא בשר ודם. הרי אף שנמשח בשמן המשחה והיה מלך רבות בשנים, מ"מ כיון שהיה עליו מורא בשר ודם אין לו דין מלך. וזה שאמרה אביגיל לדוד שאין לנבל דין מיתה כמורד במלכות מפני שעדיין לא יצא טבעו של דוד בעולם ולא נתחזקה מלכותו שלא יהא עליו מורא בשר ודם כדאיתא במגילה [דף י"ד:]. וזו היה תשובתו של שאול כי יראתי את העם ואשמע בקולם, היינו שלא החזיק בתוקף כח מלכותו שלא יהא עליו מורא בשר ודם, וממילא אין לו דין מלך, וכיון שאין לו דין מלך היה יכול לשמוע בקולם ליקח השלל כי נתבטלה מצות מחיית עמלק אז מחמת שבטל כח מלכותו שהוא המביא למצות מחיית עמלק. על זה השיב לו שמואל: "כי מאסת דבר ד' וימאסך ד' מהיות מלך על ישראל". לשון זה צריך ביאור מה שכינה אותו לממאס דבר ד'. ולדברינו אתי שפיר כי יש מי שמבטל מצוות עשה בידיים כגון שהגיע זמן מצה או סוכה והוא מבטלה. ויש שאינו מבטלה בידיים רק שעושה טעדיקי לפטור נפשו ממנה. כמ"ש בברכות [ל"ה:]: "דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון לחייבן במעשר. דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות חצרות וקרפיות כדי לפוטורן ממעשר". והנה גם דורות האחרונים אינם מבטלין בידיים העשה דהא התורה פטרה התבואה כשהכניסה דרך גגות. רק שאעפ"כ גדול עווננו שעושה טעדיקי למיפטר נפשו מן המצוה. ולזה יקרא ממאס דבר ד' כי לא חמד לעשות המצוה כמָצְוָה עליו ואדרבה השתדל להפטר ממנה. וזו כונתו באמרו כי

דבריו היה נראה שעדיין דין מלך עליו אלא שהוא עובר בעשה.



האם הלכה זו שמלך שירא מהעם בטלה מלכותו נוהגת בזמן הזה

טיאלה :

כאמור, לדעת העונג יו"ט, כאשר מלך מפחד מהעם, בטל ממנו דין מלך. ויש לשאול, כיום שאין לנו מלכי ישראל, ואין אחד שראוי להמליכו, האם יש נפ"מ בהלכה זו שמלך שירא מהעם בטלה ממנו המלוכה?

תשובה :

יתכן שדבר זה נוגע להלכה במלכי אומות העולם, שהנה גם בזמן הזה נפסק להלכה שכאשר רואים מלך ממלכי האומות, מברכים עליו שנתן מכבודו לבשר ודם, וכמו כן מצוה לרוץ אפילו לקראת מלכי עכו"ם שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם, כמבואר בשו"ע [או"ח סימן רכ"ד סעי' ח'-ט'], ויתכן שאם המלך ירא מהעם, אין צורת מלך עליו, ואין מברכים עליו, ואין ענין ללכת לראותו.

אמנם נראה שכל זה במלך רגיל, אבל במקומות שעושים כבוד מלכים גדול מאוד כמו באנגליה, הרי שדין זה יהיה נוהג, גם כשהמלך פוחד מעם.



הוצאת ספר תורה לקראת מלך שירא מהעם

הלכה נוספת שמצינו היא שמוציאים ספר תורה לכבוד מלכים, וכמו שכתב ב'פתחי תשובה' [יו"ד סימן רפ"ב סק"א] וז"ל: "ולענין מה שנוהגים בעת שנוסע המלך, מטלטלים ס"ת לכבודו, ראיתי בתשובה כ"י מש"ב הגאון מהר"ר שבתי כ"ץ ז"ל, שכתב שאין למחות בזה, והביא ראיה ממ"ש הרמב"ם הלכות אבל דמפני כבוד מלכים כו' עוד הביא ראיות לזה" עכ"ל.

ויעוין בספר החינוך [מצוה שע"ט] שכתב: "וזה שנהגו בגלויות היום להוציא ספר תורה לקראת מלכי האומות אין זה בחיוב מצוה זו (שישאו את הס"ת על ידי לויים בדוקא) כלל, שכל בני ישראל רשאים לישא אותו. ואם מדרך כבוד

מאסת דבר ד' כי אף שהיה בידך להסיר מעליך משרת המלוכה ואז ממילא תתבטל מצות מחיית עמלק כתקונה. אבל הרי מאסת את דבר ד' כי עשית טעדי למיפטר נפשך ממצוה. וימאסך ד' ממלך על ישראל החפץ לד' בעולות וגו' ולכן ארז"ל ביומא [כ"ב:]: "בשעה שאמר וירב בנחל יצאתה בת קול ואמרה אל תצדק הרבה. ובשעה שאמר לדואג טוב אתה ופגע בכהנים אמרה אל תרשע הרבה". היינו שהדברים סותרים זא"ז שבשעת מלחמת עמלק הסיר המלוכה מעליו, ובשעת מעשה דנוב עיר הכהנים דָּנָם למורד במלכות". עכ"ל העונג יו"ט.

מבואר בדבריו חידוש גדול שמלך שירא מהעם, כבר אין דינו כמלך, וממילא גם לא מביא שעיר נשיא.

אכן נראה שדבריו מחודשים מאוד, וכמו שכתב ה'קול מבושר' [ח"ב סימן מ"ב]: "דאין אפשר להעלות על הדעת שהתכוין שאול לומר לשמואל כי יראתי את העם, שבסיבה זו נסתלקתי מכלל מלך לפי שיש עלי מורא בשר ודם, הלא מיד אחר זה אמר שמואל [שמואל א' ט"ז ב']: "איך אלך ושמע שאול והרגני", ובגמרא פסחים [ח':], ועוד בכמה מקומות אמרו על זה דהוי שכיח היזקא, ובמשנה [סוף נזיר] הביא ר' נהוראי ראיה מפסוק זה על שמואל שהיה עליו מורא בשר ודם והיינו מוראו מפני שאול, הרי אנו רואים כי שאול החזיק בתוקף קרני מלכותו ונהג נשיאותו ברמה גם להלאה". ומה שמצינו שכל אותן ששה חדשים שהיה דוד בורח מפני אבשלום היה מתכפר בשעיר כהדיוט, אין זה בגלל שהיה עליו מורא של העם, אלא שלפי שכל ישראל נטו אחרי אבשלום, ממילא לא היה לו דין של מלך.

עוד נראה להוסיף, שכל התנאי שלא יהיה עליו מורא, יתכן לומר שהוא רק בשעת המינוי, שיש למנות מלך שאין עליו מורא, ואם יש עליו מורא, אי אפשר למנותו, אבל אחרי המינוי, אם הוא ירא מהעם, לא בטל ממנו דין מלך, אלא שהוא עובר על איסור, בזה שהוא ירא לא רק מה' אלוקיו.

לסיכום: העונג יו"ט כתב שמלך שירא מהעם בטל ממנו דין מלך, אכן דבריו מחודשים, ולולי

איחור הנישואין הוא מפני שדואגין שלא יהיה לו במה להתפרנס עם אשתו אבל באמת אינו רק עצת היצר כי האדם יש לו לבטוח בה' המפרנס לברואיו שלא יגרע מזונו בעבור שרוצה לקיים מצותיו. ומצוה על האב לראות שלא יתאחרו נשואי בניו ובנותיו כדי שלא יבואו לידי חטא וכבר אחז"ל המשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך ופקדת נַךְ ולא תחטא, עיי"ש.

אולם למעשה, סיפר לי החתן שהוא שאל את מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והוא התיר לו לדחות את החתונה בחודש עד ר"ח ניסן. וצ"ע, וכי בגלל חסכון בהוצאות מותר לדחות מצוה, שהרי שהוי מצוה לא משהינן, וכנ"ל.

נראה להסביר את טעמו של מו"ח זצ"ל, דהרמב"ם והשו"ע לא פסקו דבר זה שצריך להקדים מצוה, וכנראה סברו שזה לא חיוב להקדים, אלא רק עצה טובה, ולכן לא כתוב בגמ' שחייב להקדים, אלא לעולם יקדים אדם, שזה לשון של עצה טובה, ולכן סבר מו"ח זצ"ל שאפשר לדחות לבין הזמנים, אם עיי"ז יהיה גם פחות ביטול תורה באמצע הזמן, וגם חסכון של ממון רב.

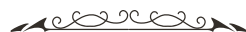
עוד יתכן שמו"ח זצ"ל פסק כך בגלל שמדובר בממון רב, והתורה חסה על ממון ישראל כמבואר במסכת ראש השנה [כ"ז]. ובעוד מקומות רבים בש"ס.

ואין זה דומה למה שכתב רבינו החפץ חיים, שאין לדחות חתונה בשביל פרנסה, דדבריו אמורים על המציאות שהיתה בימיהם שדחו את החתונה בשנים רבות כדי להיות בטוח על הפרנסה, אבל בעניננו מדובר בדחיה של חודשים ספורים בלבד, והוא קובע תאריך לחתונה.

כמו כן פשוט שאין זה דומה ל'פאת שדך', ששם דחו את החתונה ללא צורך אמיתי, אלא בשביל נוחות גשמית, ואין זה מצדיק את דחיית המצוה. כמו כן נראה שאם מו"ח זצ"ל התיר לדחות את החתונה בשביל ממון רב, כל שכן שאפשר לדחות את החתונה כדי שיוכל לקנות דירה, ונראה שהדבר מפורש ברמב"ם [פ"ה מהלכות דעות הלכה י"א]: "דרך בעלי דעה שיקבע לו אדם מלאכה המפרנסת אותו תחילה, ואחר כך

התורה יבחרו גם היום שישאווהו מבני לוי, תבוא עליהם ברכה". עכ"ל.

ויתכן שאם המלך הגוי ירא מהעם ומבשר ודם, אין לו כבוד מלכים, ואין לצאת לקראתו בספר תורה, וצ"ע.



לדחות חתונה בחודש, כדי שיהאולם יהיה בחינם

טיאלה :

מעשה בראש ישיבה שעמד לחתן את בנו, והייתה לו אפשרות לשכור אולם בר"ח אדר, ומאידך הישיבה נתנה לו רשות לעשות את החתונה חנם בר"ח ניסן בחדר האוכל של הישיבה, ובזה היה יכול לחסוך דמי אולם. האם מותר לו לדחות את החתונה כדי לחסוך את דמי האולם?

תשובה :

לכאורה יש לפשוט ספק זה ממסכת יבמות [ל"ט]: שם נאמר: "ת"ש תלה בגדול עד שיבא ממדינת הים, אין שומעים לו ... אמאי אין שומעים לו נינטר? אלא כל שהוי מצוה לא משהינן! כלומר אף על פי שמצוה על הגדול לייבם, בכל זאת לא שוהים עד שיבא, ואם הגדול לא נמצא כאן מבקשים מהקטן לייבם, כי אין להשהות מצוות.

יעוין גם במסכת הוריות [י"א]: "לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשביל לילה אחד שקדמה בכירה לצעירה, קדמה ארבע דורות לישראל. כמו כן מצינו במסכת מגילה [ג']. ובמסכת עירובין [ס"ג:], שיהושע בן נון נענש על שביטל את העם בפו"ר לילה אחד בלבד, וכבר העיר על כך בשו"ת 'פאת שדך' (לגרש"ד מונק סימן קמ"ג) וז"ל: "...וכל שכן שיש למחות נגד הללו הדוחין נישואיהן לימי החופש ממלאכתן, שהם פעם אחת בשנה, כי יש בזה משום ביטול פריה ורביה, כדמוכח בפ"ק דמו"ק [ח:]: דאיכא למ"ד דמהאי טעמא אין נושאין נשים במועד" עכ"ל. וא"כ לכאורה היה נראה שאין לדחות את החתונה.

עוד יעוין בספר 'נדחי ישראל' [פרק כ"ה] שכתב מרן החפץ חיים: "...הנה כמה פעמים סיבת

כדי להשתתף בחופת הבת. היא מבקשת איפוא, לערוך את החופה בימי חול המועד. האם ניתן לקיים את הבקשה כדי שלא תיטרף דעתה, למרות האיסור לערוך נישואין בחול המועד?

תשובה :

הנה מעיקר הדין היה אפשר לערוך רק אירוסין, דהיינו קידושין בלבד שזה לא נאסר בחול המועד, כמבואר במסכת מועד קטן [י"ח:] ובשו"ע או"ח [תקמ"ו ס"א]: "אין נושאין נשים במועד ... ומותר לארס", שמא יקדמנו אחר. ועוד שבאירוסין לבד ליכא שמחה [משנ"ב סק"ב].

אכן כבר כתבו הראשונים, שבזה"ז אין להפריד האירוסין מהנישואין דחיישינן למכשולות, שאלתי שאלה זו את הגאון רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצ"ל, דאולי במקום דחק גדול כזה, שימי האמא ספורים, יתירו אירוסין כדי לשמחה, ושמעתי שיש מקומות שמארסין בלי נישואין.

והשיב לי ר' מיכל 'מדוע להתיר אירוסין בלי נישואין שלא כמקובל כיום, הבה נתפלל שהאשה תאריך ימים, ומייד אחרי סוכות נערוך להם חתונה כדת וכדין עם חופה וקידושין!'

וכך הווה. האירוסין והנישואין נדחו, והקב"ה האריך את חייה של האשה עד חנוכה, וכך זכתה לראות את בתה תחת החופה.

יקנה בית דירה, ואחר כך ישא אשה, שנאמר מי האיש אשר נטע כרם ולא חָלְלו, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חָנְכו, מי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה", עיי"ש.

יש לדון אם מותר לדחות חתונה כדי שהסבתא תוכל לבוא מחו"ל ?

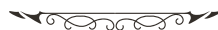
ייתכן שמותר מפני שיש בזה מצוה של כיבוד אָם. עוד יש לציין למה שסיפר הגאון רבי שלמה בלוך (תלמידו של החפץ חיים) בשם החפץ חיים, כי אם יש סיבה לשנות את הזמן שנקבע לחתונה, יש להקדימו ולא לאחרו, כי השטן מקטרג לבטל את הענין כולו.

אכן דבריו אמורים אחרי שכבר נקבע זמן לחתונה, אך בעניננו הנידון הוא אם מותר לכתחילה לדחות החתונה בשביל כסף ומצוות כיבוד אָם.

ד. אם מותר לערוך אירוסין בחול המועד כדי לשמח את האמא החולה ?

טיאלה :

פרופסור בכיר בבית החולים "תל השומר" הגיע עם שאלה קשה. במחלקה שלו, יִשְׁנָה אשה חולה שהרופאים טוענים שאין לה סיכוי לחיות יותר מאשר כמה ימים, ובתה של החולה עומדת להינשא לאחר החגים. האשה ביודעה שימיה ספורים, מבקשת להקדים את החתונה



להזכירכם, השיעור הבא יתקיים בעז"ה ביום ב', ז' בתמוז תשפ"ג, בבית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן בשעה 19:45. תפילת ערבית בשעה 20:30.

יישר כוח גדול למערכת קול הלשון ולראשיה, על העברת השיעור באיכות מופלאה. ניתן להאזין לשיעור בשידור חי מקול הלשון במס' טל' 03-6171004

